

Warszawa, dnia 23 kwietnia 2008 r.

RPO-515549-VII-702/05/ED

I n f o r m a c j a
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Zakładzie Karnym w Chełmie
(Wyciąg)

I. Wprowadzenie

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 1-2 kwietnia 2008 r. do Zakładu Karnego w Chełmie (zwanego dalej Zakładem) udali się pracownicy Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Celem wizyty było sprawdzenie realizacji zaleceń wydanych przez pracowników Biura Rzecznika w wyniku wizytacji Zakładu przeprowadzonej w dniach 10-12 października 2005 r.

Przyjęte wówczas wnioski dotyczyły:

- pilnej potrzeby przeprowadzenia remontu generalnego pawilonu II oraz kuchni i sali widzeń, z uwzględnieniem potrzeby utworzenia toalety dla osadzonych jak i osób odwiedzających;
- modernizacji stanowisk do widzeń przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego;
- przeprowadzenia remontu łaźni w pawilonie II;
- rozważenia możliwości udostępnienia nowej łaźni w pawilonie IV dla potrzeb tego pawilonu;
- skrupulatne przestrzeganie czasu kąpieli i nie skracanie go oraz udostępnianie łaźni odpowiedniej liczbie osadzonych;
- podjęcie działań mających na celu ograniczenie czasu oczekiwania na przyjęcie przez lekarza ogólnego;
- rozważenie możliwości udzielania widzeń w dodatkowe dni w tygodniu, w celu ograniczenia zbyt długiego czasu oczekiwania rodzin na widzenie;
- wyeliminowanie przypadków nieprawidłowego postępowania z korespondencją osadzonych;

- rozważenie możliwości poszerzenia zajęć kulturalno-oświatowych oraz sportowych;
- wyeliminowania praktyki ograniczania dostępu do zajęć sportowych czy kulturalno-oświatowych dla skazanych odbywających karę w systemie zwykłym;
- przeanalizowania sytuacji w zakresie dystrybucji środków czystości w związku ze skargami osadzonych na ich brak;
- wyposażenie pól spacerowych w ławeczki oraz poprawienie stanu nawierzchni pól spacerowych przy pawilonie IV;
- stworzenie katalogu woluminów i udostępnianie go w każdym punkcie bibliotecznym.

W dniu 2 kwietnia 2008 r. dokonano następujących czynności:

- wysłuchano informacji o funkcjonowaniu Zakładu Karnego i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Dyrektora jednostki;
- obejrzano pomieszczenia we wszystkich pawilonach mieszkalnych Zakładu (II, III, IV, V), w tym: wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczające, cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, łaźnie, świetlice, pomieszczenia ambulatorium, oddziału terapeutycznego, salę widzeń, a także pola spacerowe, pralnię, magazyn depozytowy i kaplicę;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń, rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Zakładu;
- na podstawie kwestionariusza przeprowadzono na osobności rozmowy z 21 osadzonymi, w tym osobami powyżej 60 lat, cudzoziemcami oraz osadzonymi, wobec których stosowano środki przymusu bezpośredniego albo wymierzono karę dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej, w okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Zakładu, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień. Wstępne wnioski przekazano także Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Lublinie, z którym spotkano się w dniu 3 kwietnia br., w czasie wizytacji Zakładu Karnego w Zamościu.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Porządek wewnętrzny Zakładu (Zarządzenie Wewnętrzne Nr 100/2007 z 20 grudnia 2007 r.) pod kątem jego zgodności z obowiązującymi normami prawa. Wstępne zastrzeżenia odnośnie uregulowań porządku wewnętrznego przekazano dyrekcji Zakładu w trakcie podsumowania wizytacji. Poza tym, zapoznano się z analizą stanu ładu,

dyscypliny i nastrojów panujących w Zakładzie oraz rejestrem wypadków nadzwyczajnych w latach 2006 – 2007.

II. Charakterystyka jednostki

Z otrzymanych informacji wynika, że pojemność Zakładu wynosi 708 miejsc. Według stanu na dzień 31 marca 2008 r. w jednostce faktycznie przebywało 889 osób, z czego 2 osoby w celach przeznaczonych dla osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, 8 w izbie chorych, 138 w oddziale dla tymczasowo aresztowanych, 571 w oddziale zamkniętym, 123 w półotwartym, a 47 w terapeutycznym. **Przeludnienie kształtowało się więc na poziomie 125,6%.** W przypadku 694 osadzonych nie była spełniona norma powierzchni celi mieszkalnej z art. 110 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego. Kierownictwo Zakładu, wypełniając dyspozycję przepisu art. 248 § 1 Kkw, zawiadamia na piśmie sędziego penitencjarnego o tym, że umieszcza skazanych w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². Biorąc pod uwagę, że Zakład Karny w Chełmie jest jednostką typu zamkniętego przeznaczoną dla recydywistów penitencjarnych, permanentne przeludnienie stanowi duży problem i przekłada się na funkcjonowanie całej jednostki. Odzwierciedla się to również w procesach cywilnych wytoczonych przeciwko jednostce penitencjarnej.

Ogromny problem stanowią nadgodziny funkcjonariuszy Służby Więziennej (czołowe miejsce wśród wszystkich jednostek penitencjarnych w kraju). Według Dyrektora Zakładu przyczyną takiego stanu rzeczy jest absencja chorobowa funkcjonariuszy, korzystanie z urlopów wychowawczych oraz dni wolnych od pracy w związku z dalszym kształceniem się, a także liczne konwoje do szpitali. Niezbędne jest więc wsparcie Zakładu dodatkowymi etatami, w tym dla informatyka, który jak podkreśla kierownictwo jednostki jest niezastąpiony i wręcz ratuje jej sytuację, utrzymując sprawny system informatyczny oraz urządzenia telewizji przemysłowej. Niezwykle istotne jest również przyznanie Zakładowi Karnemu w Chełmie etatu lekarza internisty, który byłby jednocześnie funkcjonariuszem SW. W chwili obecnej żaden z lekarzy, w tym kierownik ambulatorium, nie jest zatrudniony na pełnym etacie. Dla prawidłowego i bezpiecznego funkcjonowania Zakładu ważne jest również zwiększenie obsady etatowej w dziale ochrony. Jeżeli chodzi o wychowawców, potrzeba dodatkowych etatów wynika z faktu, że w chwili obecnej na jednego wychowawcę przypada około 70 osadzonych, co zdecydowanie ogranicza czas i częstotliwość kontaktów wychowawczych.

Pomimo ogólnego przeludnienia jednostki, oddział terapeutyczny dla recydywistów penitencjarnych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, w dniu wizytacji dysponował kilkoma wolnymi miejscami. Na 56 miejsc przebywało w nim 46 osób. Sytuację tą należy ocenić pozytywnie. Fakt niedoludnienia tego oddziału ułatwia bowiem pracę z osadzonymi i ewentualne niezbędne przemieszczenia pomiędzy celami. Jest to istotne także z tego powodu, że na oddziale terapeutycznym dominują cele wieloosobowe, a przy zaburzeniach pacjentów tu osadzonych, łatwo dochodzi do konfliktów pomiędzy skazanymi. W konsekwencji przemieszczenie 1 pacjenta wymusza rozszady w całym oddziale. Warto więc, przy okazji remontu budynku, rozważyć możliwość dokonania podziału cel największych, zwłaszcza 8 i 7-osobowych, na mniejsze. Byłoby to zapewne korzystne rozwiązanie.

Pozytywnie należy ocenić inicjatywę kierownictwa jednostki oraz pracowników oddziału terapeutycznego, którzy nawiązali współpracę z Zakładem Karnym w Siedlcach i włączyli pacjentów do pracy na rzecz firmy Setar. Osadzeni wykazują niezwykle zaangażowanie w wyrabianiu haczyków, mają satysfakcję, że otrzymują wynagrodzenie za pracę. W czasie rozmowy na temat działalności oddziału i jego codziennych problemów, pracownicy podkreślali potrzebę zlikwidowania „Dziennika zajęć świetlicowych”. Wypełnianie go zajmuje dużo czasu, a wszystkie informacje w nim umieszczane można także odnaleźć w tygodniowym planie zajęć świetlicowych. Postulat ten warto zapewne rozważyć.

III. Wnioski wypływające z oglądu Zakładu Karnego

Ogląd terenu Zakładu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

1. Kuchnia została częściowo wyremontowana i dostosowana do norm HACCP. Wymieniono w niej okna, stare kotły zostały w większości zastąpione nowymi. Ponadto, jednostka została zaopatrzona w nowe termosy i sztućce. Budynek kuchni wymaga jednak kompleksowego remontu zwłaszcza, jeżeli chodzi o przestarzałe instalacje. Przeciekająca kanalizacja spowodowała zagrożenie zamknięcia całej kuchni. Doszło bowiem do zalania stropu i przenikania wody do magazynu żywnościowego. Zagrożenie zostało chwilowo zażegnane doraźnymi pracami naprawczymi. Obecnie także stara wentylacja powoduje problemy, prowadząc do zawilgocenia ścian i odpadania glazury. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Lublinie powinien więc, zdaniem osób wizytujących,

wspomóc finansowo jednostkę, aby przeprowadzić całkowitą modernizację budynku. Sprawę tą należy potraktować jako pilną.

2. Kotłownia jest przestarzała i wymaga natychmiastowej modernizacji i wymiany starych XIX-wiecznych pieców, na nowoczesne, pozwalające na znaczne oszczędności. Należy podkreślić, że z doświadczeń przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że w niewielkiej liczbie zakładów karnych spotyka się tak przestarzałe piece jak w Zakładzie Karnym w Chełmie.
3. Sala widzeń została przebudowana i odnowiona. Wyłożona jest płytkami, co ułatwia zachowanie czystości. Zrealizowano zalecenia Rzecznika w zakresie wykonania osobnej toalety dla osadzonych i dla odwiedzających. Zostały one rozmieszczone w taki sposób, aby uniemożliwić wspólne korzystanie z nich. Zmodernizowano także stanowiska do widzeń udzielanych w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt. Wydzielono również pomieszczenia do widzeń bezdozorowych, w których rozmieszczono stoliki z krzesłami. Całość kompleksu przeznaczonych do widzeń jest monitorowana i wygląda bardzo estetycznie. Osoby odwiedzające mają możliwość dokonywania zakupów w kantynie, w której realizowana jest także wypiska. Wyposażenie kantyny nie budziło zastrzeżeń wizytujących. Widoczna była kasa fiskalna, waga oraz bogaty asortyment towarów. W osobnym budynku administracja Zakładu zorganizowała dodatkowy pokój do odbywania widzeń w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej. Jest ono schludne, z przesłoniętym oknem, wyposażone w tapczan, mały stoliczek z krzesłem. Po każdorazowym skorzystaniu z niego przez osadzonego, pokój jest dezynfekowany, a pościel wymieniana. W przyszłości należałoby rozważyć możliwość wykonania toalety, przylegającej do wyżej opisanego pokoju.
4. W najbardziej zaniedbanym pawilonie II, od ostatniej wizytacji Rzecznika w 2005 r. wykonano nowy dach oraz założono blendy. W łaźni, mieszczącej się w suterenie tego budynku, odczuwalny jest zaduch, co wskazuje na nieprawidłowe działanie wentylacji. W dalszym ciągu aktualny jest postulat gruntownego remontu tego pomieszczenia. Na bieżąco jest ono jednak konserwowane. Nie zrealizowano także zalecenia przedstawicieli Rzecznika co do generalnego remontu tego pawilonu. W niektórych celach mieszkalnych nadal widać dziury w deskach podłogowych, odpadający ze ścian tynk oraz starą stolarkę okienną, która powinna zostać wymieniona. Cele są jednak systematycznie remontowane, w miarę posiadanych środków finansowych. Na pochwałę zasługują natomiast pomieszczenia w oddziale terapeutycznym, mieszczącym się na ostatnim piętrze pawilonu II,

przeznaczone do terapii. Są one schludne, a pacjenci mają do dyspozycji salę rehabilitacyjną, salę zajęć terapii ruchowej, salę terapii zajęciowej oraz pomieszczenie przeznaczone do wykonywania haczyków dla firmy Setar.

5. Działalność pralni powiązana jest z kotłownią. Zakup nowych pralnic może więc nastąpić dopiero po modernizacji kotłowni. W dniu wizytacji niesprawną była jedna pralnica, wykorzystywano też tzw. suszarki kulisowe.
6. Wyremontowano część pomieszczeń ambulatorium, a gabinet stomatologiczny został wyposażony w nowy sprzęt. Kierownik ZOZ podkreślił jednak, że personel medyczny Zakładu stanowią głównie osoby starsze. Istnieje pilna potrzeba przyznania jednostce etatu lekarza ogólnego, będącego jednocześnie funkcjonariuszem Służby Więziennej. Prace średniego personelu medycznego ułatwiłby również dodatkowy etat pielęgniarki. Ponadto, w pracowni RTG, która wykonuje wszystkie rodzaje zdjęć, istnieje potrzeba zainstalowania ciemni automatycznej.
7. Własnymi środkami wykonano dodatkowe place spacerowe. Łącznie jest ich obecnie 10. Zrealizowano zalecenie przedstawicieli Rzecznika i na wszystkich spacernikach zostały zainstalowane ławki.
8. Wykonano zalecenie Rzecznika w zakresie opracowania katalogu dostępnych książek, do którego mają dostęp osadzeni.
9. W 2006 r. dobudowano jedną celę zabezpieczającą, których jest obecnie trzy. Dźwięk i obraz przekazywany jest z nich wyłącznie do dowódcy zmiany. Cella zabezpieczająca w budynku A jest mała, a zamontowanie w niej łóżka jest niemożliwe, nie wyposażono jej również w stół i taboret umożliwiające spożycie posiłku. Sprzętu tego nie zainstalowano także w celi zabezpieczającej w budynku D. Obie te cele nie są zatem dostosowane do normy wyposażenia w sprzęt kwaterunkowy, wskazanej w załączniku Nr 3 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Cele zabezpieczające w budynku A i D są w gorszym stanie niż cela zabezpieczająca w budynku C, która kilka lat temu została odnowiona. Wyposażono ją w wymagany przepisami prawa sprzęt kwaterunkowy. Zdaniem osób wizytujących, lokalizacja łóżka jest jednak niefortunna, mogąca powodować podczas interwencji obrażenia zarówno u osadzonego, jak i funkcjonariuszy Służby Więziennej.

IV. Wnioski wypływające z analizy dokumentacji jednostki

W czasie wizytacji, egzemplarze porządku wewnętrznego Zakładu Karnego znajdowały się w większości cel mieszkalnych. Zdaniem przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, jego postanowienia powinny zostać jednak usystematyzowane i uproszczone. Tekst porządku jest bowiem bardzo obszerny. Powtarzanie przepisów Kodeksu karnego wykonawczego oraz uregulowanie pewnych kwestii w przepisach ogólnych, a następnie odnoszenie się do tych samych kwestii w przepisach dotyczących skazanych z oddziału półotwartego oraz tymczasowo aresztowanych, może powodować brak zrozumienia przez osadzonych określonych praw, czy obowiązków.

Ponadto, § 11 pkt 1 porządku wewnętrznego jest sprzeczny z obowiązującymi przepisami prawa. Zgodnie bowiem z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości, w zakładach karnych typu zamkniętego dopuszcza się możliwość używania wyrobów tytoniowych przez osoby pozbawione wolności w specjalnie oznaczonych celach mieszkalnych. Natomiast poza celami mieszkalnymi, przeznaczonymi dla osadzonych używających wyrobów tytoniowych, dopuszcza się palenie w miejscu i czasie oznaczonym przez dyrektora zakładu. Natomiast § 14 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności stanowi, iż dyrektor może określić godziny i miejsce używania wyrobów tytoniowych przez osadzonych. Nie oznacza to jednak, że dyrektor zakładu może w porządku wewnętrznym zawęzić dyspozycję rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. W związku z tym, wprowadzenie ograniczenia czasowego w używaniu wyrobów tytoniowych w wyznaczonych celach mieszkalnych i zakaz palenia od godziny 22 do 6 rano, jest niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Zasady te odnoszą się również do oddziału półotwartego, w przypadku zamykania cel mieszkalnych w porze nocnej, co ma miejsce w Zakładzie Karnym w Chełmie. W § 29 porządku wewnętrznego nie wprowadza się jednak ograniczeń czasowych w paleniu wyrobów tytoniowych, więc tutaj opisywana kwestia została uregulowana prawidłowo.

Treść sporządzonej w Zakładzie analizy stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w roku 2007, informacje uzyskane w odniesieniu do roku bieżącego oraz rozmowy z funkcjonariuszami jednostki i osadzonymi wskazują, że głównym problemem do rozwiązania jest przeludnienie oraz problem nadgodzin w dziale ochrony. Duże trudności sprawia też zapobieganie samouszkodzeniom.

W 2007 r. wystąpiło w Zakładzie 120 wypadków nadzwyczajnych. Dotyczyły one takich zdarzeń jak: zgon osadzonego – 2 (w 2006 r. - 1), pobicie osadzonego skutkujące ciężkie uszkodzenie ciała – 1 (w 2006 r. - 2), pobicie osadzonego, jeżeli nie skutkowało zgonem lub ciężkim uszkodzeniem ciała – 7 (w 2006 r. – 10), samouszkodzenia – 95 (w 2006 r. - 88), próby samobójcze - 1 (w 2006 r. – 5), ujawnienie przedmiotów niebezpiecznych lub środków odurzających - 4 (w 2006 r. – 4), znalezienie przedmiotów niedozwolonych, głównie telefonów komórkowych - 3 (w 2006 r. – 1), ucieczka z systemu bez konwojenta – 4 (w 2006 r. – 1), wzięcie zakładnika – 1 (brak w 2006 r.), groźne zakłócenie bezpieczeństwa – 1 (brak w 2006 r.), napaść na funkcjonariusza poza służbą – 1 (brak w 2006 r.).

W okresie od 1 lipca do 31 grudnia 2007 r. środki przymusu bezpośredniego użyto siedmiokrotnie. W siedmiu przypadkach umieszczono osadzonego w celi zabezpieczającej. Jednocześnie w stosunku do sześciu osób użyto siły fizycznej, trzem założono kajdany lub prowadnice, pięciu pasy obezwładniające jednoczęściowe, a czterem kask ochronny. W większości przypadków przyczyną użycia środków przymusu bezpośredniego był zamach na życie lub zdrowie własne, w jednym zamach na życie innej osoby, a w dwóch niszczenie mienia. Jeżeli chodzi o rok 2008, do dnia wizytacji Zakładu, trzykrotnie wystąpiła konieczność zastosowania środków przymusu bezpośredniego, w tym celi zabezpieczającej, w konsekwencji dokonywanych samouszkodzeń.

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego nagrywa się przy pomocy kamery przenośnej. W dokumentacji o stosowaniu tych środków nie odnotowuje się jednak jej użycia lub przyczyny nie użycia. Poza tą uwagę, innych zastrzeżeń do sposobu dokumentowania stosowania środków przymusu bezpośredniego nie było. Jednocześnie, przeprowadzono rozmowę kwestionariuszową z osadzonymi, wobec których użyto środków przymusu bezpośredniego w okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację. Jeden z rozmówców złożył do Prokuratury Rejonowej zawiadomienie o bezzasadności stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz pobiciu go w trakcie użycia tych środków.

W okresie 6 miesięcy poprzedzających wizytację karę dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej wykonano w 35 przypadkach, przy czym w dniu wizytacji stosowano ją wobec 4 osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy na osobności. Zakład dysponuje 6 celami izolacyjnymi, przy czym niektóre wykorzystywane są jako cele mieszkalne jednoosobowe. Osoby przebywające w tych celach podkreślały jednak, że zostały tam osadzone na własną prośbę.

V. Ochrona przed okrutnymi formami traktowania albo karania

Mimo przeludnienia Zakładu, które przyczynia się do znacznego obciążenia pracą wychowawców oraz powoduje niezadowolenie osadzonych, wyrażane w postaci skarg (24% ogółu skarg w 2007 r.) oraz powództw skierowanych przeciwko Zakładowi na drogę postępowania cywilnego (6 w 2007 r., 4 w 2008 r. do dnia wizytacji), atmosfera w Zakładzie w dniach 1-2 kwietnia 2008 r., podczas przeprowadzanych przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich czynności kontrolnych, była wolna od napięć. Stopień przeludnienia i związane z tym konsekwencje nie osiągnęły zdaniem osób wizytujących poziomu dolegliwości, który mógłby być uznany za okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie. Oprócz zaniżonej powierzchni celi mieszkalnej i utrudnionego dostępu do lekarza, osadzeni mieli bowiem dostęp do bieżącej wody, kąpieli sanitarne były zabudowane, korzystali także z prawa do aktywności poza celą. Mimo problemu przeludnienia nie wszędzie zlikwidowano bowiem świetlice, udostępniania jest także siłownia, a w okresie letnim boisko.

W trakcie rozmów z osadzonymi przy okazji wizytowania cel mieszkalnych oraz tych prowadzonych na osobności, nie odebraliśmy żadnych poważniejszych sygnałów świadczących o nadużywaniu władzy przez administrację i funkcjonariuszy SW wobec osadzonych w Zakładzie. Niemniej jednak, 15% ogółu skarg w 2007 r. dotyczyło traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Zakładu.

VI. Wnioski wypływające z rozmów z osadzonymi

Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi, zarówno te na osobności - na podstawie kwestionariusza z 21 dobranymi losowo osadzonymi, jak i w wizytowanych celach i innych pomieszczeniach Zakładu, dostarczyły opinii w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w jednostce penitencjarnej. Zgłoszone zarzuty i uwagi w kwestii realizacji przysługujących im uprawnień dotyczyły:

1. W zakresie **warunków panujących w celi mieszkalnej**: ciasnoty związanej z przeludnieniem (większość uwag), zniszczonej podłogi, gnijącej wykładziny, wypadającej drewnianej klepki.
2. **Wyżywienia**: mało urozmaiconych posiłków, zbyt małej ilości mięsa (cudzoziemiec), niskich walorów smakowych pożywienia, faktu, że wyżywienie dietetyczne nie różni się od normalnego, warzywa są podawane niedogotowane.

3. **Warunków dokonywania zakupów w kantynie:** niepełnego asortymentu towarów (pojedyncze uwagi).
4. **Mycia się i kąpieli:** za dużej liczby osadzonych, którzy są jednorazowo doprowadzani do łaźni (20 osób przy 10 stanowiskach prysznicowych), co uniemożliwia wejście wszystkich osadzonych pod natrysk w czasie 10 minut przez jakie jest puszczana woda (częsty zarzut). Zarzucano brak ciepłej wody w celi, konieczność przechodzenia do innego pawilonu, w którym znajduje się łaźnia, co jest uciążliwe w okresie zimowym.
5. **Opieki zdrowotnej:** braku lekarza ogólnego, kilkumiesięcznego okresu oczekiwania na wizytę u niego (częsty zarzut, podkreślany przez osadzonych przy każdej okazji). Odczuwają to zwłaszcza osoby starsze, schorowane, po 60 roku życia. Wskazywano także na brak leków, długi okres oczekiwania na wizytę u psychiatry.
6. **Korespondencji, paczek i widzeń:** ciasnoty na sali widzeń na początku miesiąca, odsyłania paczek bez powodu, bardzo dokładnego ich przeszukiwania.
7. **Korzystania ze spacerów:** małych pól spacerowych (najczęstszy zarzut), zbyt dużej liczby osadzonych doprowadzanych jednorazowo na spacer, dużego nagrzewania się pól spacerowych od blachy, co prowadzi w okresie letnim nawet do omdleń.
8. **Korzystania z prasy, książek i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych:** trudności w korzystaniu z boiska w okresie letnim, przekształcenia świetlicy w celę mieszkalną w pawilonie IV. Zaledwie dwie gazety przekazywane są na jeden oddział, świetlica jest mała i słabo wyposażona.
9. **Traktowania przez funkcjonariuszy i karania dyscyplinarnego:** niesłusznego ukarania dyscyplinarnego, braku informacji o możliwości złożenia skargi do sądu penitencjarnego, braku rozmowy przed wymierzeniem kary dyscyplinarnej.
10. **Traktowania przez współosadzonych oraz zjawisk podkulturowych:** odnotowano zaledwie jeden zarzut w kwestii szykanowania przez współosadzonego, co jednak nie zostało zgłoszone funkcjonariuszom Służby Więziennej. Otrzymane informacje potwierdzały, że w Zakładzie tworzy się zarówno cele wspólne, jak i oddzielne dla „grypsujących” i „niegrypsujących”, przy czym z uzyskanych informacji wynika, że odsetek osadzonych uczestniczących w podkulturze więziennej wynosi około 40%.
11. **Postępowania z cudzoziemcami:** z informacji otrzymanych od kierownictwa jednostki wynika, że dysponuje ona regulaminem

wykonywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania w języku rosyjskim i niemieckim. Nie posiada natomiast fragmentów Kodeksu karnego wykonawczego, które były przetłumaczone na języki obce przez Centralny Zarząd Służby Więziennej. Zakład nie zlecił także przetłumaczenia tekstu porządku wewnętrznego jednostki. Cudzoziemcy, z którymi rozmawiano, nie zgłaszali jednak żadnych zastrzeżeń w tym względzie.

VII. Podsumowanie

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły stwierdzić, że generalnie w Zakładzie Karnym w Chełmie przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności. Należy jednak stwierdzić, że większości osadzonych nie zapewnia się w celi normy mieszkalnej 3 m², a dostęp do lekarza jest utrudniony.

Zakład Karny w Chełmie jest wyraźnie niedofinansowany i wymaga większego wsparcia ze strony Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Lublinie oraz Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Należy jednak podkreślić, że w ramach własnych możliwości administracja Zakładu wykonała większość zaleceń przekazanych przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, w wyniku wizytacji przeprowadzonej w październiku 2005 r. W dalszym ciągu za niezwykle istotne należy uznać:

- zmodernizowanie kotłowni węglowej i wyposażenie jej w nowoczesne piece, w połączeniu z gruntownym remontem budynku kuchni. Organy, mające możliwość finansowego wsparcia jednostki powinny wziąć pod uwagę, że zaprzestanie pracy przez kotłownię lub konieczność zamknięcia kuchni, doprowadziłoby do prawdziwego kryzysu w tak dużej jednostce penitencjarnej, jaką jest Zakład Karny w Chełmie;
- przeprowadzenie dalszych prac remontowych w pawilonie II;
- poprawienie instalacji wentylacyjnej we wszystkich łaźniach Zakładu;
- przyznanie dodatkowych etatów, na stanowiskach wskazanych w Informacji. Potrzebę ich pozyskania w dziale ochrony oraz na stanowisku wychowawcy podkreślił również sędzia penitencjarny w sprawozdaniu z dnia 14 grudnia 2007 r.;
- udostępnianie łaźni odpowiedniej do stanowisk prysznicowych liczbie osadzonych;
- dostosowanie tekstu porządku wewnętrznego jednostki do obowiązujących przepisów prawa.